

Sõnavabaduse konverents

Helsingi, Soome

7.-9. mai 2014

Ants Kull, tsiviilkolleegiumi esimees

7.-9.05.2014 toimus Helsingis sõnavabadusele pühendatud konverents, mille korraldas Helsingi Ülikool.

7.05. leidis aset OY Yleisradio AB külastus, kus tutvustati avalik-õigusliku raadio ja televisiooni sõnavabadusega seotud probleeme ja nende juriidilisi lahendusi (4 ettekannet erinevatest juriidilistest aspektidest).

8.-9.05. toimusid arvukad ettekanded ja diskussioonid aktuaalsetel sõnavabaduse teemadel. Interneti ja elektroonilise meedia ilmumine on mõjutanud ka sõnavabaduse õiguskäsitlust nii siseriiklikes õigussüsteemides kui ka rahvusvaheliselt. Siseriiklikult võidakse sõnavabadust piirata mitmeti ja rahvusvaheliselt annab piirangutele hinnangu Euroopa Inimõiguste Kohus. Üks konverentsi päev oligi pühendatud EIÕK praktika arengule Euroopa Inimõiguste Kaitse Konventsiooni art 8 ja 10 rakendamisel. EIÕK praktika areng on paratamatult mõjutatud erinevatest ühiskondlikest arengutest ja sündmustest (väidetavalt nt ka Norra massimõrva juhtumist). Sõnavabaduse piiramine on õigustatud eriti juhtudel, kui ohtu võib sattuda ühiskondlik turvalisus. Kuigi sõnavabadus on iseenesest vajalik demokraatia ja teiste inimõiguste tagamiseks, võib ka selle piiramine olla vajalik samadel eesmärkidel. Paljudes ettekannetes vaeti sõnavabaduse ja eraelu puutumatuse tasakaalustamise küsimusi. Nenditi, et tasakaalu leidmine inimõiguste konventsiooni art 10 ja art 8 vahel on lõputu saaga ja ajakirjanikul on raske otsustada – isegi asjatundliku juriidilise nõustaja abiga – mida võib ja mida ei või avaldada. Selles osas valitseb juriidiline kindlusetus. Käsitleti ka ajakirjanduse eetikanõukogude ja kohtute vahekorda. Ajakirjanduse all „kannatanutel“ on sageli paremad väljavaated saada kompensatsiooni eetikanõukogude vahendusel kui kohtutest. Kohtud saavad rakendada vaid õigusnorme, eetikanõukogud ka eetikanorme, mis on õigusnormidest avaramad. Ajakirjanduse enesetsensuur on muutumas üha laialdasemaks. Interneti areng on avardanud sõnavabadust, kuid teisalt on see kaasa toonud ka sõnavabaduse intensiivsema piiramise. Internetis levivad ähvardavad vihakõned võivad külvata surma. Üha tavalisemaks muutub ka kommentaaride eelmodereerimine. Vastandlikke mõtteid tekitas ettekanne EIÕK praktikast seoses ajaloo kriminaliseerimise kaasustega (holokaust, armeenia genotsiid). Oli ka küllalt kriitilisi ettekandeid. Nt kritiseeriti EIÕK lahendit Delfi vs. Eesti seoses kommentaaride eelkontrolli kohta võetud seisukohaga ja juhiti tähelepanu sellele, milliseid probleeme see võib kaasa tuua (finants-majanduslikke, tehnilisi, ohtu sõnavabadusele ja demokraatialle jne). Delfi kaasus on antud läbivaatamisele EIÕK suurkojale, kes siis kujundab lähenemise, mis peaks edaspidi taoliste asjade menetlemisel ka siseriiklike kohtutes eeskujuks saama. Huvitavad olid inimõiguste konventsiooni art 8 rikkumisi käsitlevad ettekanded. Arvestades meie kohtupraktikas tõusetunud probleeme, oli konverentsist osavõtt väga kasulik.